

literatuře a v jejím rámci k tomu, co autor sám považuje za podstatné. Poselství, které vkládá do závěru knihy, proto i v tomto případě akcentuje (pro)katolické marginály, „nové náboženské humanisty“, jak je označil Gregory Wolfe, kteří mají „snahu poodstoupit z politických a církevních bojů směrem k niternosti a pečlivějšímu naslouchání kulturním tradicím křesťanstva ... aniž by se však vzdávali svého náboženského stanoviska“ (s. 294). Mezi „upřílišněnými liberály“ a „striktními fundamentalisty“ ukazuje „anglikánský impuls“ (příčemž anglikánství zde představuje především *High Church*), střední cestu založenou na vědomí vlastní historicity a vztahu k umění, ovšem důslednou, pokud jde o „podstatné“ stránky náboženské identity (s. 296-297). Může se ale – jestliže konfrontaci hodně vyhotíme – Hans Urs von Balthasar „potkat“ s Léonem Bloy? Netvrdím, že je to vyloučeno, stejně jako Martin C. Putna rozhodně nezachází tak daleko, aby nějakému podobnému tvrzení jednoznačně přitakal, neboť tím by již překročil beztak *samozřejmě* stranický a implicitně *angažovaný* rozměr své knihy.

Spolu s esejistickou, nikoli „100% akademickou“ formou výkladu právě tento rozměr autorovi zároveň umožňuje něco, co je v současné společnosti navyklé na „politickou korektnost“ (ve Spojených státech ještě více než u nás) bezmála „smrteľným hřichem“ – psát, co si doopravdy myslí, alespoň občas. Namátkou uvedme „banalitu“ učení Marie Baker Eddyové (s. 154), „fantasmagorie“ o skrytém vlivu zednářů nebo o jakýchkoli jiných „tajných dějinách“ (s. 169), „řádní“ velkých (náboženských) probuzení (s. 173) či „velkohochštaplerku“ Helenu P. Blavatskou (s. 250). Putnova kniha jistě příliš nepo-

těší ani mormony, feministky či stoupence postmoderny, pro „normálního“ čtenáře však tato expresivita působí očistně, aniž by nutně musel přijmout autorovo stanovisko. S výše zmíněnou zaujatostí autora může kontrastovat zaujatost vlastní – a právě to je na *Obrazech z kulturních dějin americké religiozity* nejpřínosnější. Uložil si autor za cíl informovat o „méně efektivním a méně extrémním, co zůstává mimo masovou a populární pozornost, třebaže je to mnohdy hlubší a složitější – anebo právě proto, že je to mnohdy hlubší a složitější“ (s. 11-12), z velké míry se mu to podařilo. A i když je výsledný „obraz“ historické i současné americké religiozity v leccems neúplný, pokřivený nebo i retušovaný, pro každého čtenáře bude jeho „zhlédnutí“ objevem a inspirací. Soudím, že se to nedá říci o mnoha knihách, tím méně v rámci aktuální (početně) přebohaté české produkce.

Zdeněk R. Nešpor

Jiří Kořalka (ed.): *Lobkovický zámek v Neratovicích v životě a díle Františka Palackého.*

Nakladatelství Akropolis,
Praha 2007, 268 s.

Edice sestavená jedním z nejuznávanějších českých historiků střeoevropských moderních dějin je prozatím jeho poslední prací věnovanou tvůrci české národní historiografie a významnému politikovi Františku Palackému, jehož osobnost a dílo fascinovaly i mnoho jiných českých a zahraničních badatelů. Žádnému z nich se ovšem nepodařilo podat tak hlubokou analýzu Palackého osobnosti, jeho rodiny, veřejné činnosti a díla jako právě Jiřímu Kořalko-

vi v první Palackého monografii (*František Palacký (1798-1876). Životopis*. Praha 1998, 661 s.). Nová edice archiváře a historika ve službách Františka Palackého, jak se někdy Jiří Kořalka v žertu sám označuje, je unikátní v tom, že přináší autorův citlivý český překlad relativně rozsáhlého souboru německy psané Palackého korespondence s jeho manželkou Terezií, rozenou Měchurovou, z let 1831 (první dopis nese datum 31. srpna) až 1859 (poslední dopis napsala Terezie 6. června). Tyto dopisy doplňuje vzájemná česky vedená korespondence Palackého se synem Janem (nar. 1830) a dcerou Marií (1833-1891, později manželkou Františka Ladislava Riegra, vůdce staročeské strany). Jak upozorňuje Jiří Kořalka ve své předmluvě, tyto dopisy vznikaly v době rozdělení rodiny, kdy Terezie pobývala v letních měsících na Lobkovickém zámku, který koupil její otec, význačný pražský advokát a velkostatkář Jan Měchura. Palacký v tomto období intenzivně vědecky pracoval, v revolučním roce 1848 pak pobýval jako politik ve Vídni a do Lobkovic (dnes součásti Neratovic) zajížděl (případně přicházel pěšky) jen sporadicky. Vedle vlastní vědecké práce se ovšem musel starat také o pražský dům v Pasířské (dnes Palackého) ulici a o domácnost (včetně najímání služebnictva).

Vlastní obsah dopisů na pozadí různých dob a různých fází Palackého vědecké a politické práce přibližuje Kořalka v kapitole nazvané „František Palacký a jeho rodina v Lobkovicích“. Dopisy obsahují několik tematických rovin. Praktická část se týká především úprav v Měchurově pražském domě, kde rodina obývala jeden byt (malování, přestavby), přípravy kamen a obstarání otopu na zimu, tedy činností, kterým se musel Palacký – přes své pra-

covní vytížení v muzeu a Královské české společnosti nauk – věnovat. Dále zahrnuje množství informací o zásilkách špinavého prádla z Lobkovic do Prahy a naopak a také o produktech a výrobcích, které musel ženatý historik pro svou rodinu obstarávat: od pamlsků a hraček pro děti přes jižní i tuzemské ovoce, koření až po běžné domácí potřeby, šatstvo a obuv. Do Lobkovického zámku však také proudily léky pro chronicky nemocnou Terezii, a to s podrobnými návody, jak přípravek užívat, od rodinného lékaře Jana Theobalda Helda a od dalších lékařů. (Starostlivý Palacký je nejen přetlumočil, ale také doplnil napomenutím, aby jeho manželka instruktaž přesně dodržovala.) K podstatně milejším Palackého povinnostem jistě náležely zásilky knih a časopisů pro Terezii. Druhá rovina korespondence byla dána Palackého prací historika a politika, starosty Slovanského sjezdu v červnu 1848. Zatímco vlastní vědecká práce významného historika je v dopisech zpravidla spíše glosována, společensko-politické názory z doby kolem roku 1848 našly v korespondenci Palackého rodiny velký prostor. Palacký z nich vystupuje jako uvědomělý Čech dobrovolně sloužící svému národu, vlastenec usilující o rovnoprávnost s českými Němci, jako nábožensky tolerantní evangelik i jako historik, který chápe potřeby své doby. Naproti tomu Terezie v dopisech nabádala manžela, aby svou politickou činností napomohl udržení starých privilegií české šlechty (včetně zachování šlechtických titulů). Jako uvědomělá katolička se pak strachovala o postavení katolické církve a projevovala nevoli vůči zrovnoprávnění Židů. „Jejich arogance překvapivě narostla,“ psala Palackému na počátku září 1848. Ve všech svých názorech byla při-

tom ovlivněna svým otcem, který převahu českého etnika na veřejnosti po 11. březnu 1848 nevítal. Sám se totiž cítil jako pražský Němec a jako velkostatkář, jenž si přál zachování rolnických dávek a roboty. Na rozdíl od svého otce však byla německy mluvící Terezie upřímnou Češkou, jež měla starost o osud země. Třetí rovina korespondence, neoddělitelná od předchozích dvou linek, je pak intimní povahy. Přečtení dopisů odhaluje charakter rodinných vztahů. Palackého tchán z nich vystupuje jako nejváženější a nejrespektovanější osobnost rodiny, na niž její ostatní členové museli brát (i z finančních důvodů – zámožný Měchura svým dětem a nemajetným příbuzným vyplácel pravidelný čtvrtletní příspěvek) velké ohledy. I vzhledem k této podpoře Palackého tchán rozhodoval – přes jednoznačně a opakovaně Palackým artikulovanou nevoli – nejen o délce Tereziina pobytu v Otíně na Klatovsku a později v Lobkovicích, ale i o výchově dítěte své zemřelé dcery z prvního manželství, o Lobkovickém zámku (k jeho úpravám přistoupila Terezie až po otcově smrti v roce 1852) a o pražském domě. S výjimkou politických názorů, Měchurovy snahy prosadit soukromou výuku Palackého syna Jana a nesouhlasu s tchánovou přílišnou šetrivostí topivem na zámku se Palacký Měchurově vůli, jistě i s ohledem na dobově zažitý model vztahu dětí k rodičům, podřizoval. Paralelně si však Terezii otevřeně stěžoval na jeho strohost a kategoričnost, šetrnost a askezi, panovačnost. Vlastním vztahem Františka Palackého k manželce se pak prolínala zamilovanost, stesk z odloučení, za které vinil svého tchána („Už jsem si zvykl na to, že se na vysokém velitelství domu vůbec nebere ohled na má přání,“ postěžoval si Terezii v září 1842), spolu s křesťan-

skou povinností pečovat o často nemocnou životní družku, odpovídající jeho pojetí náboženství jako praktického chování. I z důvodu chronické Tereziiny nemocnosti Palackého rodina pobývala často v zimě u moře v Itálii nebo ve Francii. Na druhou stranu Palacký v roce 1848 Terezii vyčítal, že příliš podléhá vlivu katolických kněží – bolzanistů. Ve svém, vůči jejím politickým názorům velmi kritickém, dopise z Vídně z 9. září 1848 jí napsal: „Je absolutně nemožné, aby velké změny ve státě, zvláště když k nim dochází náhle, poskytly stejné uspokojení všem třídám státních občanů ... Vždy je hlavní otázkou, zda nadprávi jednotlivých tříd bylo samo o sobě spravedlivé.“ Jistou politickou zmatenost své manželky však přičítal její výchově a – příznačně pro svou dobu – především jejímu ženství. V každém případě povinnost k vlasti postavil jednoznačně nad politickou shodu ve vlastní rodině. Terezie, bolestně pociťující politické rozpory mezi svým mužem a otcem („Prozřetelnost mi přisoudila tvrdý osud, protichůdné názory mezi mužem a otcem, je to pro mne osten v srdci,“ napsala manželovi na konci září 1848), i přes jiný politický pohled na rodící se občanskou společnost, nesouhlas s politicko-společenským propadem významu šlechty, měla pro svého partnera vždy slova bezvýhradného uznání pro jeho práci ve prospěch českého národa a bezvýhradné důvěry v jeho vědecké schopnosti (v roce 1837 ji zarmoutila údajně špatná recenze na Palackého *Dějiny*). Jakékoliv veřejné vystoupení žen ovšem sama odmítala. S velkými obavami však sledovala Terezie i vlastní manželovu vysokou společensko-politickou angažovanost. I když si ji více než nepřála, upřímně se zajímala, obdobně jako dcera Marie, o atmosféru v revoluč-

ní Praze, o zasedání rakouského říšského sněmu ve Vídni v červenci 1848. Sama přitom manželka informovala o situaci v srpnové Praze, o náladách rolníků v Lobkovicích. „Od té doby, co vidím, že ses tak úplně odevzdal politice, žiji také já politikou,“ napsala Palackému 30. září 1848 z Prahy. Tato Tereziina lojalita vyvrcholila v době tlaku neabsolutistického policejního režimu na Palackého v roce 1852, kdy nabídla svému manželovi všestrannou podporu. Vůči svým dětem vystupoval Palacký jako starostlivý a laskavý otec, který si byl ovšem vědom toho, že i jeho syn potřebuje vlastní zkušenost nabytou ve veřejné škole (dopis z 9. září 1843). I když musel souhlasit s katolickou výchovou svých dětí, snažil se je ovlivnit po stránce národní orientace. Opětovný společenský vzestup rodiny a Palackého velké odborné úspěchy zkralila Tereziina smrt v roce 1860. Poslední rovina korespondence vypovídá o příbuzenských a společenských kontaktech Palackého rodiny. Do okruhu jejích přátel patřila, jak je zřejmé z Tereziina dopisu ze srpna 1858 Boženě Němcové, zařazeného do edice, i materiálně strádající česká spisovatelka.

Kořalkovu předmluvu a vlastní edici dopisů pak doplňují kapitoly související s přítomností Palackého rodiny v Lobkovicích. Alois Jinoch a Vladimír Půček se věnují (bohužel bez přesnějších odkazů na prameny a literaturu) vzpomínkovým akcím konaným od roku 1877 do současnosti (pochopitelně v závislosti na přízni dobových režimů vůči Palackému) u hrobky Terezie a Františka Palackého v Lobkovicích. Obecně lze konstatovat, že podoba vzpomínkových slavností byla jakýmsi seismografem české demokracie. Až poté vřadil editor do své knihy Palackého faktografický spis *Historie statku lobkovské-*

ho z roku 1836 a dopis – nabídku Ferdinanda Lobkowicze na prodej jeho panství JUDr. Janu Měchurovi z roku 1829 (dopis se zachoval ve fondu Archivu Národního muzea). Po edici korespondence a dopisu Boženě Němcové následují záznamy z Palackého deníku týkající se Tereziina pohřbu a jeho návštěv Lobkovic ve výroční den manželčina úmrtí v letech 1860 až 1875, výňatek z Palackého poslední vůle, v níž odkázal Lobkovic synu Janovi, a dva články z dobového tisku (staročeský *Pokrok* a *Světozor*), barvitě popisující závěr pohřbu Františka Palackého dne 31. května 1876. Zásluhou editora, všech autorů a štědrých sponzorů, zejména Města Neratovice, se čtenáři dostává do rukou pečlivě připravená edice, jedinečné svědectví o životě významného českého historika a zároveň o životě jeho dobře finančně situované středostavovské pražské rodiny. Recenzent má poměrně jednoduchou práci, protože se zásluhou pečlivosti editora mění spíše na referenta.

Blanka Soukupová

Mark Andrejevic: *iSpy. Surveillance and Power in the Interactive Era*. University Press of Kansas, Kansas 2007, 325 s.

Knihy Marka Andrejevica se zabývá tématem, které charakterizuje ono malé „i“, objevující se v názvech mnoha produktů a služeb současnosti, zejména pak americké firmy Apple. Jedná se o interaktivitu a to, co na ní autora zajímá, je její vztah k dohledu (*surveillance*) a moci (viz moji recenzi Davida Lyona v *Lidé města* 11, 2009, 1: